

5. Litvinenko V. Sluhi kak metod obespecheniya korporativnoy bezopasnosti / V. Litvinenko // Statya zhurnalа «BEST OF SECURITY». – №26 (aprel, 2008). [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu: http://bos.dn.ua/view_article.php?id_article=686

6. Yanou D., van Hulst M. Frejmy politicheskogo: ot frejmi–analiza k analizu frejmirovaniya / Per. Tkacheva K.; Nauchnyj red. perevoda: Vahshtajn V. // Sociologicheskoe obozrenie. – 2011. – T.10. – №1–2. – S.87–113.

7. Pocheptsov H. H. Smyslovi ta informatsiyi viyni / H. H. Pocheptsov // Informatsiyne suspil'stvo. – 2013. – Vyp.18. – S.21–27.

8. Shejnov V. P. Manipulirovanie soznaniem / V. P. Shejnov. – Minsk: Harvest, 2010. – 768 s.

9. Sitnikov A. P. Sluhi i ih vliyanie na elektoralnoe povedenie [Tekst] / A. P. Sitnikov, E. V. Grishin, S. V. Pacynko // Filosofskie nauki. – 2007. – №7. – S.124–138.

10. Olshanskij D. Psihologiya mass / D. Olshanskij. – Spb.: Piter, 2002. – 368 s.

11. Carev A. S. Sluhi i osobennosti ih rasprostraneniya: rol SMI i interneta / A. S. Carev // Nauchnye trudy Belorusskogo gosudarstvennogo ekonomicheskogo universiteta: [sbornik]. Vyp.7 / M–vo obrazovaniya Resp. Belarus, Belorusskij gos. ekon. un–t; [redkol.: V. N. Shimov (gl. red.) i dr.]. – Minsk: BGEU, 2014. – S.630–636.

12. Klymans'ka L. Chutky yak sposib orhanizatsiyi ta samoorhanizatsiyi informatsiynoho prostoru polityky / L. Klymans'ka // Ukrayins'ka natsional'na ideya: realiyi ta perspektivy rozvytku: Zb. nauk. pr. – L'viv, 2008. – Vyp.20. – S.71–80.

13. Panarin I. N. Slukhi kak tekhnologiya informatsionnoy voyny / I. N. Panarin [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.politnauka.org/library/prikl/panarin.php>

14. Kitov A. I. Lichnost i perestrojka; Zametki psihologa / A. I. Kitov. – M.: Profizdat, 1990. – 179 s.

15. Latynov V. V. Profilaktika i dezavuirovaniye slukhov / V. V. Latynov // Problemy informatsionno–psikhologicheskoy bezopasnosti. Sbornik statey i materialov konferentsii. – M.: Izd–vo In–ta psikhologii RAN, 1996. – S.60–65.

Bader A. V., Candidate of History Science, Docent, Director of the Educational–Scientific Institute of History, International Relations and Socio–Political Sciences GI «Luhansk Taras Shevchenko National University» (Ukraine, Starobelsk), bader@meta.ua

Countering rumors as an element of information defense within the framework of modern armed violence

It is revealed that in the process of circulation, rumors are transformed in the direction of smoothing, exacerbation and adaptation of their main plot. These changes have a significant impact on the organization of effective measures to counter rumors. The main causes of the appearance and distribution of rumors are identified, including the lack of relevant information and the accompanying emotional state. It is revealed that the most effective measures of countering the rumors are preventive measures aimed at timely informing the population and maintaining a healthy emotional atmosphere in society. It is revealed that the organization of active countermeasures is a complicated and ambiguous process. The technologies described in the scientific literature aimed at stopping the circulation of rumors are analyzed. It has been established that active countermeasures require a thorough analysis of a specific situation and efficiency.

Keywords: armed violence, information defense, counteraction to fabricated rumors.

***

УДК 329:328.16

Джус О. А.,

викладач кафедри військової психології та політології військового інституту, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), aldzhus@ukr.net

МІЖНАРОДНЕ ВІЙСЬКОВЕ ПАРТНЕРСТВО: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Розглядаються основні сучасні підходи (неореалізм, неолібералізм та конструктивізм) до визначення поняття і сутності міжнародного військового

партнерства як політичного феномена, дається оцінка ролі суб'єктів міжнародного військового партнерства та засобам взаємодії між ними.

Ключові слова: міжнародне військове партнерство, міждержавне партнерство, стратегічне партнерство, неореалізм, неолібералізм, конструктивізм, інтеграційні процеси.

У сучасному світі все більшого значення набуває таке явище, як міжнародне військове партнерство. Глобалізаційні процеси змінюють контури сучасного світу, виявляючи суперечливі тенденції його подальшого поступу, що впливають і на динаміку розвитку військової сфери як компонента системи міжнародних відносин.

Події сьогодення засвідчують про подальше посилення потенційних загроз миру через зростання проявів нетерпимості, фанатизму на міжнаціональному, міжрелігійному, міжетнічному ґрунті, розповсюдження зброї масового ураження та російської стратегії геополітичного реваншу. Одним із наслідків інтеграційних процесів епохи глобалізації є те, що виникнення конфліктної ситуації в окремій країні може створити небезпеку для широкої коаліції держав та усього світу. Тому в сучасному глобалізованому світі збереження миру передбачає створення ефективної системи протистояння можливим загрозам з боку потенційних агресорів або окремих екстремістських і терористичних угруповань та організацій, тим самим актуалізуючи розвиток міжнародного військового партнерства.

До цього часу у вітчизняній науці було поширено погляд щодо важливості військового партнерства саме як фактора забезпечення захищеності України зовнішніми засобами (В. Бадрак, О. Барановський, В. Бегма, Р. Боднарчук, С. Галака, В. Горбулін, О. Дзьобань, Я. Жаліло, А. Качинський, В. Мунтіян, Б. Парахонський, Г. Перепелиця, О. Свергунов, А. Сухоруков, А. Шевцов, В. Шеховцев та ін.). Через нарощування військового партнерства з країнами Європи, США і НАТО, а також в рамках миротворчої діяльності ООН, передбачається розвивати дружні стосунки з цими суб'єктами міжнародних відносин, брати участь в інтеграційних програмах, з перспективою набуття членства в ЄС і Альянсі. Такий шлях, виходячи із Стратегії національної безпеки України від 12.02.2007 р., вважався найбільш політично та економічно виправданим підходом до надійного захисту національного суверенітету [1]. І надалі, згідно п.4.7. Стратегії національної безпеки України від 26 травня 2015 року співробітництва Україна – НАТО визнано пріоритетним напрямом безпекової політики держави.

Однак, політичні події довкола України протягом останніх трьох років цілковито змінили уявлення про геополітичну захищеність та воєнну безпеку нашої Держави (анексія Російською Федерацією Криму, окупація частини Донецької і Луганської областей). Відносна стабільність в Східній Європі виявилась умовною та залежною від зовнішніх гравців, міжнародні гарантії миру і суверенітету – примарними, реальність – суворою та жорстокою для українців. Керівні органи воєнної організації держави та громадянсько свідомі національно–патріотичні сили були змушені докорінно переглянути підходи до забезпечення суверенітету України. Одним з проявів цього перегляду стала нова Воєнна доктрина України від 24 вересня 2015 року якій було визнано, що у забезпеченні власного суверенітету

Україна більше не може покладатись на зовнішні фактори і сприятливий геополітичний клімат. «Воєнна доктрина ґрунтується на результатах аналізу та прогнозування воєнно-політичної обстановки, принципах оборонної достатності, без'ядерного статусу, високої готовності до оборони, системності оборонного планування, а також визначених Верховною Радою України засадах внутрішньої та зовнішньої політики» [2, с. 1].

Однак, проблема якісного забезпечення обороноздатності країни не знімає питання активної участі України у міжнародному військовому партнерстві, оскільки самостійно протистояти агресивній політиці Росії надзвичайно складно.

Питання визначення концептуальних засад міжнародного військового партнерства, його принципів і функцій переважно базуються на нормах міжнародного права та регламентуються різними двосторонніми або багатосторонніми угодами. Але глобалізований світ швидко змінюється, що потребує мобільного реагування на виклики сьогодення, розробки нових підходів до міжнародного військового партнерства з метою забезпечення єдності миротворчих позицій військово-політичного керівництва цивілізованих країн світу [3, с. 27].

Роль міжнародного військового партнерства протягом останніх років закономірно зростає у зв'язку зі змінами в ієрархії світового порядку. На сучасному етапі розвитку людства для переважної більшості світової спільноти стає все більш очевидною нездійсненність однополярного гегемонізму, уразливість односторонніх підходів до сфери міжнародних відносин. Відповідно, усе чіткіше усвідомлюється потреба людства в конструктивній політиці, орієнтованій на рівноправне співробітництво між державами, як ключове завдання міжнародного порядку денного. На нашу думку, саме така тенденція є визначальною для забезпечення перспектив подальшого розвитку людства у сучасну епоху. Альтернативою такому шляху постають нескінченні військові конфлікти локального та глобального масштабу, що можуть поставити під загрозу саме існування людства.

Отже, зміцнення поліцентричності є найбільш значущим чинником системної трансформації міжнародних відносин, що знаходить відображення і в такій її сфері, як міжнародне військове партнерство. У зв'язку з цим актуальним є політологічне дослідження міжнародного військового партнерства. Насамперед варто звернутися до визначення основних наукових підходів до поняття і сутності зазначеного феномена.

Передусім вкажемо, що поняття «міжнародне військове партнерство» у політологічних дослідженнях є тісно пов'язаним з іншими поняттями – «міжнародне військове співробітництво», оскільки вони позначають ті сторони політичної реальності, що є невіддільними одна від іншої. Наявність партнерства між державами передбачає його реалізацію через міжнародне співробітництво, а здійснення такого співробітництва є неможливим поза відносинами міжнародного партнерства.

Водночас варто зазначити, що кожне із зазначених понять має й певну смислову специфіку. Якщо поняття «міжнародне військове співробітництво» охоплює насамперед проблему взаємодії між різними державами у вирішенні практичних питань розвитку різних галузей військової діяльності, то поняття «міжнародне військове

партнерство», на нашу думку, є більш загальним: воно визначає саму можливість подібної взаємодії, її фундаментальні засади і теоретичні умови співпраці між країнами у військовій сфері.

Отже, у вузькому значенні поняття «міжнародне військове партнерство» і «міжнародне військове співробітництво» мають певні смислові відмінності. Проте у широкому значенні вони постають синонімічними, що зумовлює можливість використання в межах нашого дослідження обох цих понять як рівнозначних.

В аспекті характеристики міжнародного військового партнерства насамперед видається за доцільне схарактеризувати більш широке поняття «міжнародне партнерство», складником якого постає міжнародне військове партнерство. Значущість поняття «міжнародне партнерство» в дискурсі політичної науки кінця ХХ – початку ХХІ ст. пояснюється тим, що на сучасному етапі глобального розвитку людства особливою гостротою набуває питання ефективної взаємодії суб'єктів світової політики у вирішенні глобальних проблем сучасності, що безпосередньо впливають як на внутрішню, так і на зовнішню політику держав. До них належать проблеми економічного та соціального розвитку, захисту національних інтересів країн світу.

У найбільш загальному розумінні поняття міжнародного партнерства (співробітництва) позначає такий процес взаємодії двох або декількох акторів міжнародних відносин, за якого виключається застосування збройного насильства і домінують спільні пошуки реалізації колективних інтересів. Ж.-П. Деррієнник зазначає, що двоє акторів міжнародних відносин перебувають у стані партнерства, якщо кожен з них може домогтися досягнення своєї мети тільки тоді, коли цього може домогтися й інший. Результатом відносин партнерства постає ситуація, в якій або обидва актори досягають своїх цілей, або не досягає цілі жоден із них [4, р. 110].

Політологічне дослідження феномена міжнародного партнерства охоплює низку питань: відносини двосторонньої та багатосторонньої дипломатії; укладання різного роду союзів і угод, які передбачають взаємну координацію політичних ліній з метою спільного врегулювання конфліктів; забезпечення загальної безпеки або вирішення інших питань, що становлять спільний інтерес для всіх сторін-учасниць.

Розвиток співробітництва між державами та іншими акторами міжнародних відносин визначає необхідність створення системи міждержавних та недержавних організацій глобального й регіонального значення. Відповідно, міжнародне партнерство постає ключовим компонентом сучасної системи міжнародних відносин, оскільки зростання взаємозалежності світу, виникнення і загострення глобальних проблем надзвичайно збільшують об'єктивні потреби в посиленні багатостороннього співробітництва, сприяють розширенню його сфер.

Сучасне міжнародне партнерство охоплює не тільки питання торгівлі, митних правил, прикордонних урегулювань, військово-політичних союзів, але і завдання, пов'язані з необхідністю знаходження адекватних відповідей на екологічні виклики, освоєнням космосу, спільним використанням ресурсів загального користування, розвитком комунікаційних

мереж, контролем озброєнь. Отже, зміст міжнародного партнерства постійно ускладнюється, що зумовлює потребу визначення теоретико–методологічних засад цього поняття.

Вирішення зазначеної проблеми політологічної науки передбачає аналіз різних видів міжнародного партнерства. Зокрема, в теорії політологічного дослідження на цей час запропоновано визначення поняття міждержавного партнерства як ситуації, коли одні актори регулюють свою поведінку відповідно до фактичних або очікуваних перевагами інших, через процес взаємної координації політик.

Міждержавне партнерство передбачає наявність трьох елементів: спільні цілі держав–партнерів; очікування ними вигод від ситуації; взаємний характер цих вигод.

Надаючи допомогу іншому партнеру, кожен актор міждержавного партнерства очікує поліпшення своєї власної ситуації. Це призводить до взаємної координації державних політик. Подібне розуміння міждержавного співробітництва дає змогу відрізнити співробітництво від не–співробітництва – односторонньої поведінки, актори якої не враховують наслідки своїх дій для інших, а також від бездіяльності, тобто від поведінки акторів, що не запобігає негативним наслідкам для політик інших сторін [5, р. 468].

У сучасних політологічних дослідженнях міжнародних відносин також широко використовують поняття стратегічного партнерства. Воно може бути інтерпретоване як особливий різновид міждержавного партнерства, являючи довгострокове співробітництво між двома державами на міжнародному рівні для вирішення великої кількості питань з метою отримання максимальних вигод для себе та партнера.

Стратегічне партнерство є відносно новим типом зовнішньополітичних відносин, що поєднує в собі гнучкість і глибоке зближення між політичними курсами двох держав, постаючи важливим доповненням до багатосторонніх міжнародних переговорів із глобальних актуальних питань. Виняткова близькість відповідних держав зумовлена наявністю спільних стратегічних цілей та переконанням, що довгострокове співробітництво найбільш ефективно сприяє реалізації таких цілей. Таким чином, крім дії незалежних та суверенних акторів, у міжнародному середовищі виникають і додаткові зв'язки між ними [6, р. 37–38].

Важливим складником міжнародного партнерства (і зокрема – стратегічного партнерства) у сучасному світі постає міжнародне військове партнерство. Звернемося до його характеристики.

Поняття міжнародного військового партнерства (міжнародного військового співробітництва) позначає добровільну співпрацю країн, що передбачає об'єднання ресурсів, зусиль для досягнення певних успіхів у різних галузях військової діяльності (розвиток збройних сил власної країни, практична підготовка військ, досягнення спроможності виконувати спільні завдання зі збройними силами інших держав, реалізацію відповідних міжнародних договорів та програм) [7, с. 51]. Така співпраця сприяє розв'язанню глобальних програм державотворення, організації спільних регіональних та міжнаціональних програм і проектів на засадах спільної довіри, взаємного інтересу, рівноправності взаємовідносин [8, с. 111].

Сутність міжнародного військового партнерства як важливого компонента оборонної політики держави та складника системи міжнародних відносин визначається тим, що воно охоплює відносини між державами у військовій сфері та є спрямованим на розв'язання питань національної безпеки. Його зміст залежить від сумісності державних інтересів різних держав, погодженості політичних курсів керівництва країн, їх взаємної зацікавленості спільним вирішенням питань колективної безпеки та підтримання миру у різних регіонах та в усьому світі [3, с. 36]. На нашу думку, зазначені умови є фундаментальними засадами для розвитку всіх структурних компонентів міжнародного військового партнерства в їх взаємозв'язку.

Структура міжнародного військового партнерства охоплює такі головні сфери взаємних інтересів держав–партнерів, як воєнно–політична, воєнно–технічна, воєнно–стратегічна. Для всіх перелічених складників міжнародного військового співробітництва визначальними моментами є: узгодження військових доктрин; координація спільних заходів для підтримки миру; узгодження військових планів і напрямків будівництва збройних сил; узгодження засобів взаємодії; планування заходів щодо надання взаємної допомоги та координації військової політики; обмін інформацією щодо аналізу та оцінки стратегічної ситуації [9, с. 9].

Наведена характеристика структури міжнародного військового партнерства дає змогу аналізувати зазначені проблеми на основі різних теоретико–методологічних напрямів дослідження. Так, Р. К. Беттс відносить до них такі:

– військово–наукові дослідження (аналіз технологій, організації, тактики, що забезпечують успіх у воєнних діях);

– дослідження безпеки (вивчення проблем безпеки всього суспільства);

– стратегічні дослідження (розгляд взаємодії політичних цілей та військових ресурсів з урахуванням соціальними, економічними та інших чинників).

На основі запропонованої типології дослідник оцінює міжнародне військове партнерство як стратегічно значущу галузь міжнародних відносин, оскільки вона має ширший зміст, ніж суто військові питання, і водночас – більш конкретним, ніж дослідження загальних проблем безпеки [10, р. 9].

Спираючись на цей висновок, П. Сухі зазначає, що сучасна міжнародна система та середовище безпеки постійно висувають нові виклики та питання, на які необхідно знаходити переконливі відповіді з використанням належних аргументів. До таких аргументів дослідник відносить і проблематику стратегічних досліджень міжнародних відносин [11, р. 12]. На нашу думку, з урахуванням значущості об'єкта вивчення, політологічне дослідження міжнародного військового партнерства належить до стратегічних досліджень.

Міжнародне військове партнерство охоплює відносини дружніх держав у військовій сфері, спрямовані на спільне розв'язання оборонних завдань. Характер його визначається сумісністю їх державних інтересів, узгодженістю політичного курсу, взаємною зацікавленістю в забезпеченні міжнародної та національної безпеки. Найбільш тісне військове

співробітництво здійснюється між державами, об'єднаними в єдині оборонні союзи (блоки), при цьому високий рівень військового співробітництва зазвичай встановлюється між дружніми державами, нижчий – з нейтральними державами.

На сучасному етапі розвитку міжнародного співробітництва держав у військовій сфері відбувається активне двостороннє та багатостороннє співробітництво на договірній основі. Метою взаємодії держав у військовій сфері є «зміцнення національної і спільної військової безпеки на основі розвитку партнерських відносин між суб'єктами цих правовідносин у галузях, що становлять для них взаємний інтерес, у центрі яких є забезпечення миру та безпеки» [12, с. 387]. Досягнення такої мети, з нашої точки зору, зумовлює потребу у визначенні об'єктів та суб'єктів міжнародного військового партнерства та виокремленні їх базових характеристик.

Об'єктом міжнародного військового партнерства є міжнародні відносини, якщо розглядати їх у контексті особливостей застосування військового ресурсу. Його предметом постають відносини щодо забезпечення міжнародного миру та безпеки, у тому числі національної безпеки, а також інші міжнародні правовідносини, що можуть бути реалізовані з використанням військових ресурсів (боротьба зі злочинністю; захист прав людини; подолання негативних природних стихійних явищ) [12, с. 15–16].

До суб'єктів міжнародного військового партнерства належать держави і міжнародні міждержавні та неурядові організації, установчі договори яких передбачають участь у міжнародних військових правовідносинах і статус яких визначено нормами міжнародного права. Участь держав, що мають міжнародно–правовий статус нейтралітету, у міжнародному військовому співробітництві має свою специфіку та підлягає обмеженням. Характер подібних обмежень залежить від характеру нейтралітету держави (постійний або еventуальний) та часу й обстановки, у яких здійснюється міжнародне військове співробітництво.

У сучасних політологічних дослідженнях розгляд діяльності суб'єктів міжнародного військового партнерства як важливого компонента системи міжнародних відносин здійснюється у межах трьох головних теоретико–методологічних підходів: неореалізму, неолибералізму та конструктивізму. Їх представники по–різному інтерпретують роль міжнародних інституцій у побудові й дотриманні миру. У межах нашого дослідження важливо визначити специфіку кожного з зазначених підходів щодо вирішення проблеми розуміння сутності міжнародного військового партнерства.

Неореалізм здебільшого не визнає незалежної ролі міжнародних організацій у міжнародному військовому партнерстві. Його прибічники не акцентують увагу на перевагах існування міжнародних організацій та зазвичай зосереджуються на розгляді відносин військового співробітництва між національними державами [13, р. 5]. Згідно з неореалістичним підходом, усі актори, за винятком національних держав, не належать до ключових суб'єктів міжнародної політики (і зокрема – міжнародного військового партнерства).

Дослідників, які дотримуються принципів неореалістичного підходу, також часто називають

структуралістами, оскільки вони вважають, що головні особливості міжнародних відносин пояснюються структурою міжнародної системи, ключовою ознакою якої є відсутність наддержавної влади. Зокрема, один із фундаторів неореалістичної доктрини К. Вальц вважає, що відсутність у сфері міжнародних відносин влади, вищої за владу держави, означає, що для виживання кожна держава може покладатися лише на себе, на власну постійну пильність та ретельну підготовку до військового конфлікту [14].

У сучасному політологічному дискурсі щодо визначення сутності міжнародного військового партнерства неореалістичні підходи представлені низкою теоретико–методологічних напрацювань, до яких належать: теорія знешкодження (Ч. Джервіс, Ч. Глейзер); теорія балансу сил (Б. Позен); теорія рівноваги загрози (С. Уолт); теорія внутрішньої мобілізації (Дж. Снайдер, Т. Крістенсен, А. Фрідберг); теорія дилеми безпеки (Р. Росс, У. Роуз) [15, р. 135].

Спільним для неореалістичних підходів є твердження, що сучасна система міжнародних відносин забезпечує стимули для розширення лише за певних умов. Наслідком відсутності універсального державного або всесвітнього уряду є ситуації, коли інструменти, які використовує одна держава для підвищення її безпеки, одночасно зменшують безпеку інших держав. Така дилема безпеки викликає занепокоєння держав щодо майбутніх намірів та взаємного балансу сил. Наслідком цього постають як стратегії пошуку інтересів, так і навмисне генерування взаємної ворожнечі або конфлікту. Як зазначають неореалісти, сучасні держави часто проводять експансіоністську політику, що зумовлена помилковими поглядами їх лідерів на агресію як на єдиний спосіб гарантувати безпеку власній державі.

Шукаючи шляхи подолання подібних загроз, неореалісти зазначають, що поміркована стратегія постає для держав найбільш оптимальним шляхом до безпеки у міжнародних відносинах. При цьому більш сильні держави повинні проводити військову, дипломатичну та економічну політику з урахуванням можливих обмежень.

Заперечуючи погляди прибічників неореалізму, прихильники неолиберального підходу підкреслюють роль міжнародних організацій (зокрема – правозахисних) у зміцненні міжнародних відносин військового співробітництва та зменшенні дилеми безпеки. Вони наголошують на перевагах міжнародних інституцій, пов'язаних з операціями в інформаційній сфері, реалізацією міжнародно–правових норм, зменшенням транзакційних витрат.

Якщо неореалісти вважають, що держави зосереджують увагу на відносній користі та потенціалі військових конфліктів, то неолиберальні теоретики дотримуються того погляду, що держави в міжнародних відносинах насамперед концентруються на абсолютних перевагах та перспективах співпраці. У політологічних дослідженнях представників неолибералізму висловлюється припущення, що потенціал військових конфліктів є завищеним неореалістами. Головний засіб подолання подібних ситуацій вони вбачають у діяльності відповідних міжнародних інституцій.

Неолиберальні теоретики стверджують, що міжнародні інституції можуть пом'якшити наслідки існуючого

безвладдя в міжнародних відносинах для міждержавного партнерства (зокрема – для міжнародного військового партнерства). Хоча теорія неолібералізму визнає, що в міжнародній системі відсутній єдиний центр вищої влади, вона стверджує, що подібну ситуацію можна регулювати різними інструментами: ліберальною демократією, економічною взаємодією, ліберальними інститутами суспільства. Їх поєднання знаходить вираження в різноманітних складних транснаціональних зв'язках, що виникають між державами та суспільством. Р. Кехоне та Дж. Най застосовують для їх характеристики поняття комплексної взаємозалежності, зазначаючи, що роль такої взаємозалежності в міжнародних відносинах постійно зростає [16, р. 728]. Неоліберальна перспектива розвитку міжнародних відносин – це повністю взаємозалежний світ.

Відповідно, неоліберальна теорія міжнародного військового партнерства стверджує, що існування та поширення ринкових відносин (зокрема – вільної торгівлі) помітно знижує вірогідність прямого військового конфлікту. Прибічники неоліберального підходу дотримуються думки, що в інтересах кожної країни уникати війни проти держави, яка має розвинені економічні та торговельні зв'язки. Як засвідчують угоди про контроль над озброєннями, навіть військові конкуренти можуть виявити, що вони зацікавлені в тому, щоб контролювати свою конкуренцію за владу. Високий рівень взаємодії з багатьох питань через різноманітні канали зв'язку (державні та приватні, формальні й неофіційні) можуть мінімізувати потребу використання державою військової сили, уможливаючи досягнення її стратегічних цілей іншими засобами міжнародного співробітництва [17, р. 350].

Таким чином, для неоліберальної теорії міжнародного військового партнерства дотримання миру в світі є можливим, навіть за умови відсутності глобальної влади в міжнародних відносинах, якщо самі держави шукатимуть спільну основу, укладаючи міжнародні альянси й утворюючи відповідні інституції. Не зосереджуючи увагу виключно на проблемі військовому виживанні держав, неоліберали вважають, що спільність позицій у різних сферах (релігійній, культурній, економічній, політичній) має призвести держави до укладання альянсів та взаємозалежності, що запобігатиме розв'язуванню війн [14].

Незважаючи на те, що прибічники неоліберального підходу підкреслюють переваги діяльності міжнародних організацій у військовій сфері, це робиться переважно з точки зору національних держав. Зокрема, у межах неоліберальної доктрини висловлюється думка, що міжнародні організації як актори міжнародного партнерства захищають насамперед державні інтереси, «оскільки забезпечують менш дорогий та більш зручний інструмент реалізації міжнародних відносин, ніж пряме державне втручання» [18, р. 353].

Порівняно з неоліберальними доктринами, конструктивістський підхід характеризується більшою гнучкістю щодо визначення важливості недержавних суб'єктів як акторів міжнародного військового партнерства. Як стверджують прибічники конструктивізму, міжнародні організації як актори міжнародного військового партнерства відіграють самостійну роль у міжнародній політиці [19, р. 175].

З позицій конструктивістської теорії, анархія виявляє себе як важлива характеристика системи міжнародних відносин. Однак, на відміну від неолібералів, конструктивісти вважають, що подібна ситуація не є вихідною умовою міждержавної взаємодії, а скоріше являє собою закономірний результат, до якого призводить політика розвинених держав як провідних акторів міжнародних відносин. Отже, та обставина, що національні держави є суверенними, водночас означає, що вони так само значною мірою є юридично та політично незалежними, що фактично робить міжнародне право менш авторитетним та ефективним, ніж внутрішньодержавні правові системи. Тому багато дослідників, які здійснюють політологічні дослідження міжнародного військового партнерства з позицій конструктивістського підходу, вважають, що саме недотримання норм міжнародного права з боку національних держав є головною причиною розв'язування війн [14].

Відповідно, до теоретико-методологічних засад конструктивізму, в контексті аналізу проблем міжнародного військового партнерства, набуває актуальності вивчення досвіду діяльності міжнародних організацій у зазначеній сфері міжнародних відносин [20, р. 25]. Одним із досягнень застосування теоретико-методологічного інструментарію конструктивізму до аналізу міжнародного військового партнерства на сучасному етапі постає концепція інтерорганізаціоналізму, спрямованого на вивчення емпіричної сфери міжнародних відносин, пов'язаною з діяльністю міжорганізаційних мереж інституцій безпеки (зокрема – НАТО та ЄС). На нашу думку, саме конструктивістський підхід дає змогу найбільш повно розкрити суперечливий характер взаємодії суб'єктів міжнародного військового партнерства, оскільки враховує як переваги, так і недоліки, притаманні діяльності кожного з них.

Дослідження міжнародного військового партнерства дає змогу представити його як невід'ємний складник системи міжнародного партнерства, що набуває все більшої значущості в контексті розвитку міжнародних відносин на сучасному етапі. Його сутність позначає добровільну співпрацю країн, що передбачає об'єднання ресурсів, зусиль для досягнення певних успіхів у різних галузях військової діяльності. Розуміння міжнародного військового партнерства як важливого компонента системи міжнародних відносин та оборонної політики держави обумовлено тим, що воно охоплює міждержавні відносини у військовій сфері та спрямоване на вирішення питань національної безпеки та є багатоаспектним, відбувається в декількох сферах і виконує низку функцій.

До головних наукових підходів, що дають змогу розкрити поняття й сутність міжнародного військового партнерства як політичного феномена, визначити його суб'єктів і способи взаємодії між ними, належать неореалізм, неолібералізм та конструктивізм. Порізному оцінюючи роль суб'єктів міжнародного військового партнерства і засоби взаємодії між ними, їх представники доходять згоди щодо значущості цього складника сфери міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Про стратегію національної безпеки України: указ Президента України від 12.02.2007 р. №105 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/show/105/2007>

2. Указ Президента України №555/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України». – <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

3. Каляев А. Теоретичні засади військового співробітництва України в контексті геополітичних змін: державно-управлінський аспект / А. Каляев // Ефективність державного управління, 2012. – Вип.33. – С.34–40.

4. Derriennic J.–P. Esquisse de problematique pour une sociologie des relations internationales: thesis / dissertation / J.–P. Derriennic. – Paris: Institut d'études politiques, 1977. – 350 p.

5. Milner H. International Theories of Cooperation: Strengths and Weaknesses. *World Politics*. – 1992. – Vol.44. – No.3. – P.466–496.

6. Czechowska L. The Concept of Strategic Partnership as an Input in the Modern Alliance Theory / L. Czechowska // *The Copernicus Journal of Political Studies*. – 2013. – No.2 (4). – P.36–51.

7. Дяков С. І. Заходи міжнародного військового співробітництва як форми підвищення рівня професійної компетентності викладача вищого військового навчального закладу / С. І. Дяков // Вісник Національного університету оборони України. – 2013. – №1 (32). – С.51–54.

8. Трембєцька Ю. Особливості організації міжнародного співробітництва у системі підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України / Ю. Трембєцька // Вісник Львівського університету імені Івана Франка. Серія педаг. – 2013. – Вип.29. – С.110–119.

9. Перепелиця Г. М. Україна та архітектура європейської безпеки: виклики та ризики в Європі після закінчення «холодної війни» / Г. М. Перепелиця // Реформування Збройних Сил України: пріоритети: за матер. міжнар. семін. – Київ, 2001. – С.8–9.

10. Betts R. K. Should Strategic Studies Survive? / R. K. Betts // *World Politics*. – 1997. – Vol.50. – No.1. – P.7–33.

11. Suchy P. Role of Security and Strategic Studies within International Relations / P. Suchy // *Studies. Obrana a strategie*. – 2003. – No.2. – P.7–16.

12. Зіняк Л. В. Правова регламентація міжнародного співробітництва держав у військовій сфері (загальноісторичний дискурс) / Л. В. Зіняк // Юридичний вісник. – 2014. – №3. – С.382–388.

13. Mearsheimer J. The False Promise of International Institutions / J. Mearsheimer // *International Security*. – 1995. – Vol.19. – No.3. – P.5–49.

14. Bhatia V., Chaudhari V. S., Singh R. Defense Diplomacy and International Military Co-Operation. – URL: https://cenjows.gov.in/pdf/Defence_Diplimancy_Inside_Layout.pdf (дата звернення: 01.12.2017).

15. Taliaferro J. W. Security-Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Reconsidered / J. W. Taliaferro // *International Security*. – Winter 2000/2001. – Vol.25. – No.3. – P.128–161.

16. Keohane R. O. Power and Interdependence revisited. *International Organization* / R. O. Keohane, J. S. Nye. – 1987. – Vol.41. – No.4. – P.725–753.

17. Abbott K. W. Modern International Relations Theory: A Prospectus for International Lawyers / K. W. Abbott // *Yale Journal of International Law*. – 1989. – Vol.14. – P.335–411.

18. *International Regimes* / ed. by S. Krasner. Ithaca; New York: Cornell University Press, 1983. – 384 p.

19. Ostrom E. New Horizons in Institutional Analysis / E. Ostrom // *American Political Science Review*. – 1995. – Vol.89. – No.1. – P.174–178.

20. Campbell S. When Process Matters: The Potential Implications of Organizational Learning for Peacebuilding Success / S. Campbell // *Journal of Peacebuilding and Development*. – 2008. – Vol.4. – No.2. – P.20–32.

References

1. Pro strategiju nacional'noi' bezpeky Ukrainy: ukaz Prezidenta Ukrainy vid 12.02.2007 r. №105 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/show/105/2007>

2. Ukaz Prezidenta Ukrainy №555/2015 «Pro rishennja Rady nacional'noi' bezpeky i oborony Ukrainy vid 2 veresnja 2015 roku «Pro novu redakciju Vojennoi' doktryny Ukrainy». – <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

3. Kaljajev A. Teoreticheskie zasady vjys'kovogo spivrobotnytva Ukrainy v konteksti geopolitychnyh zmin: derzhavno-upravlins'kyj aspekt / A. Kaljajev // *Efektivnist' derzhavnogo upravlinnja*, 2012. – Vyp.33. – S.34–40.

4. Derriennic J.–P. Esquisse de problematique pour une sociologie des relations internationales: thesis / dissertation / J.–P. Derriennic. – Paris: Institut d'études politiques, 1977. – 350 p.

5. Milner H. International Theories of Cooperation: Strengths and Weaknesses. *World Politics*. – 1992. – Vol.44. – No.3. – P.466–496.

6. Czechowska L. The Concept of Strategic Partnership as an Input in the Modern Alliance Theory / L. Czechowska // *The Copernicus Journal of Political Studies*. – 2013. – No.2 (4). – P.36–51.

7. Djakov S. I. Zahody mizhnarodnogo vjys'kovogo spivrobotnytva jak formy pidvyshhennja rivnja profesijnoi' kompetentnosti vykladacha vyshhogo vjys'kovogo navchal'nogo zakladu / S. I. Djakov // *Visnyk Nacional'nogo universytetu oborony Ukrainy*. – 2013. – №1 (32). – S.51–54.

8. Trembec'ka Ju. Osoblyvosti organizacii' mizhnarodnogo spivrobotnytva u systemi pidgotovky majbutnih oficeriv Zbrojnyh Syl Ukrainy / Ju. Trembec'ka // *Visnyk L'viv'skogo universytetu imeni Ivana Franka. Serija pedagog.* – 2013. – Vyp.29. – S.110–119.

9. Perepelycja G. M. Ukrain'a ta arhitektura jevropejs'koi' bezpeky: vyklyky ta ryzyky v Jevropi pislja zakinchennja «holodnoi' vjiny» / G. M. Perepelycja // *Reformuvannja Zbrojnyh Syl Ukrainy: pryorityty: za mater. mizhnar. semin.* – Kyi'v, 2001. – S.8–9.

10. Betts R. K. Should Strategic Studies Survive? / R. K. Betts // *World Politics*. – 1997. – Vol.50. – No.1. – P.7–33.

11. Suchy P. Role of Security and Strategic Studies within International Relations / P. Suchy // *Studies. Obrana a strategie*. – 2003. – No.2. – P.7–16.

12. Zinjak L. V. Pravova reglamentacija mizhnarodnogo spivrobotnytva derzhav u vjys'kovij sferi (zagal'noistorichnyj dyskurs) / L. V. Zinjak // *Jurydychnyj visnyk*. – 2014. – №3. – S.382–388.

13. Mearsheimer J. The False Promise of International Institutions / J. Mearsheimer // *International Security*. – 1995. – Vol.19. – No.3. – P.5–49.

14. Bhatia V., Chaudhari V. S., Singh R. Defense Diplomacy and International Military Co-Operation. – URL: https://cenjows.gov.in/pdf/Defence_Diplimancy_Inside_Layout.pdf (data zvernennja: 01.12.2017).

15. Taliaferro J. W. Security-Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Reconsidered / J. W. Taliaferro // *International Security*. – Winter 2000/2001. – Vol.25. – No.3. – P.128–161.

16. Keohane R. O. Power and Interdependence revisited. *International Organization* / R. O. Keohane, J. S. Nye. – 1987. – Vol.41. – No.4. – P.725–753.

17. Abbott K. W. Modern International Relations Theory: A Prospectus for International Lawyers / K. W. Abbott // *Yale Journal of International Law*. – 1989. – Vol.14. – P.335–411.

18. *International Regimes* / ed. by S. Krasner. Ithaca; New York: Cornell University Press, 1983. – 384 p.

19. Ostrom E. New Horizons in Institutional Analysis / E. Ostrom // *American Political Science Review*. – 1995. – Vol.89. – No.1. – P.174–178.

20. Campbell S. When Process Matters: The Potential Implications of Organizational Learning for Peacebuilding Success / S. Campbell // *Journal of Peacebuilding and Development*. – 2008. – Vol.4. – No.2. – P.20–32.

Dzhus O. A., lecturer of the Department of Military Psychology and Political Science of the Military Institute of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kiev), aldzhus@ukr.net

International military partnership: concept and essence

The main modern approaches (neo-realism, neo-liberalism and constructivism) are considered to determine the concept and essence of the international military partnership as a political phenomenon, assess the role of the subjects of the international military partnership and the means of interaction between them.

Keywords: international military partnership, interstate partnership, strategic partnership, neorealism, neoliberalism, constructivism, interorganizationalism.

* * *